

Investavimo vadovas

Kas yra ESMA?

Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija (angl. European Securities and Markets Authority, toliau – ESMA) yra nepriklausoma Europos Sąjungos priežiūros institucija, kurios būstinė yra Paryžiuje.

Vienas iš ESMA tikslų – stiprinti investuotojų apsaugą finansų sektoriuje, kurio siekiant turi būti užtikrintas tinkamas finansų sektoriui taikomas teisinio reguliavimo įgyvendinimas visoje Europos Sąjungoje.

Juo siekiama didinti vartotojų pasitikėjimą visa finansų sistema ir geresnės finansinių paslaugų vartotojų apsaugos.

Kodėl ESMA parengė šį vadovą?

Europoje galioja nemažai teisės aktų, kuriais siekiama apsaugoti investuotojus, pagalba vartotojams pasinaudojant švietimo iniciatyvomis, kaip antai šiuo informaciniu vadovu, yra svarbus žingsnis padedant investuotojams patiems apsaugoti savo interesus.

Šis vadovas skirtas vartotojams, kurie jau yra investavę arba planuoja investuoti į finansinius produktus.

Nepriklausomai nuo to, kiek planuojate investuoti, svarbu, kad žinotumėte, kokios yra Jūsų investavimo galimybės. Šiuo metu finansinių paslaugų rinkoje siūlomos įvairios investicinės paslaugos ir daug įvairių finansinių produktų, todėl svarbu, kad suprastumėte ir įvertintumėte galimą riziką ir tikėtiną naudą, kurios priklauso nuo pasirinktų investicinių paslaugų ir produktų.

Taip pat svarbu, kad žinotumėte savo teises ir, kokios informacijos iš Jūsų turi būti reikalaujama arba, kokia informacija Jums turi būti pateikiama priklausomai nuo pasirinktos investicinės paslaugos ar produkto tipo.

Šis vadovas Jums suteiks praktinės informacijos apie investavimą. Šiuo metu galiojantys įstatymai užtikrina tam tikro lygio vartotojų apsaugą, tačiau siekdami protingų investicinių sprendimų Jūs taip pat turite aktyviai dalyvauti investavimo procese.

Kokių rūšių investicinės paslaugos teikiamos?

Investuodamas turėtumėte pagalvoti, kokio pobūdžio ir kiek pagalbos norėsite sulaukti iš investicinės įmonės arba investicinių paslaugų teikėjo, kad savo dėmesį galėtumėte sutelkti tik į tas įmones, kurios gali Jums padėti patenkinti savo poreikius.

Aiškūs savo poreikių žinojimas apsaugos nuo mokėjimo už tai, ko Jums iš tikrųjų nereikia, taip pat nuo netinkamos investicinės paslaugos teikiančios įmonės pasirinkimo.

Teikiamos tokios investicinės paslaugos:

Investavimo rekomendacija. Tai Jums teikiama asmeninė rekomendacija apie produktus. Ši paslauga labiausiai tinka investuotojams, kurie nori patys priimti investicinius sprendimus, bet kartu nori pasinaudoti ir profesionaliomis finansų **patarėjų rekomendacijomis.**

Investavimas (arba prekyba) be investavimo rekomendacijos. Teikdama šią paslaugą investicinė įmonė gautus Jūsų pavedimus įsigyti ar parduoti finansinius produktus perduos vykdyti arba įvykdys neteikdama Jums rekomendacijų. Ši paslauga paprastai tinka labiau patyrusiems arba savo jėgomis pasitikintiems investuotojams, kurie geba savarankiškai surinkti ir įvertinti informaciją apie produktus ir priimti investicinius sprendimus. Šios rūšies paslauga vis dažniau teikiama internetu.

Portfelio valdymas. Jūsų investicijas Jūsų vardu (patikėjimo teise) valdo investicinė įmonė ir Jūs pasitikite įmonės priimamais sprendimais bei investicijų parinkimu. Šiuo atveju įmonė neinformuos Jūsų apie kiekvieną Jūsų vardu priimtą ir įvykdytą investicinį sprendimą. Tačiau ji privalo reguliariai informuoti apie Jūsų vardu vykdytą investicinę veiklą. Ši paslauga (portfelio valdymas) labiausiai tinka investuotojams, linkusiems investicinių sprendimų priėmimą patikėti kitiems.

Kokie klausimai Jums bus užduoti, jei norėsite gauti investavimo rekomendaciją ar naudotis portfelio valdymo paslauga?

Investavimo rekomendacijos teikimo ar portfelio valdymo paslaugos pasirinkimas priklauso nuo pasitikėjimo lygio investicine įmone. Todėl turite būti tikras, jog įmonė supranta jūsų asmeninius poreikius ir aplinkybes, kad galėtų rekomenduoti jums tinkamą produktą arba jį parduoti ar nupirkti.

Svarbu, kad įmonė iš jūsų gautų išsamią ir tikslią informaciją, kad galėtų rekomenduoti arba parinkti jums tinkamus produktus. Jums naudingiausia suteikti įmonei tikslią, naujausią ir išsamią informaciją. Taip pat turėtumėte informuoti įmonę apie visus svarbius savo padėties pokyčius. Įmonė privalo užtikrinti visos šios informacijos konfidencialumą.

Įmonei reikės atlikti vadinamąjį **tinkamumo įvertinimą (angl. suitability test)**, todėl ji turės užduoti jums tam tikrų klausimų. Šie klausimai skirti Jūsų investavimo tikslams, finansinei padėčiai ir žinioms bei patirčiai investavimo srityje išsiaiškinti. Įmonė pritaikys savo rekomendacijas atsižvelgdama į jūsų atsakymus.

Jūsų investavimo tikslai. Klausimai apie Jūsų investavimo tikslus gali būti tokie:

- Investavimo tikslas. Pavyzdžiui, jūsų tikslai galėtų būti investuoti norint gauti pajamų (reguliaris išmokas, kaip antai dividendus ar palūkanas), padidinti turtą (padidinti savo kapitalo vertę suėjus investicijos terminui) arba išsaugoti savo kapitalą. Ši informacija susijusi su Jums *priimtina rizika* ir jos pobūdžiu.
- Investuojamos sumos dydis.
- Investavimo laikotarpis. Ši informacija ypač svarbi perkant produktus, kuriuos Jums galėtų būti sudėtinga arba brangu parduoti prieš sueinant jų išpirkimo terminui, nurodytam sutartyje. Ši informacija taip pat svarbi vertinant tam tikrų investicijų apmokestinimą (pavyzdžiui, apmokestinimas gali būti susijęs su produkto išlaikymo iki realizavimo laikotarpiu).
- Jums priimtina rizika ir jos pobūdis. Įmonei svarbu suprasti, ar norite apriboti prisiimamą riziką, ar tikėdamasis didesnių pajamų, kurios susijusios su galimais didesniais nuostoliais, sutinkate prisiimti ir didesnę riziką.

Jūsų finansinė padėtis. Informacija apie Jūsų finansinę padėtį gali būti surinkta užduodant klausimus, pavyzdžiui, apie Jūsų gaunamas pajamas, turimą turtą, skolas ir kitus turimus finansinius įsipareigojimus. Todėl galite tikėtis tokių klausimų:

- Bendra informacija apie turtą (pvz., banke laikomi gryniesi pinigai, nekilnojamas turtas arba kitos investicijos). Jei reikia, įmonė

turėtų surinkti informaciją susijusią su Jūsų turimu turtu ir jam taikomus apribojimus: su juo susijusias paskolas, garantijas ir kitus apribojimus, jei jie taikomi.

- Bendra informacija apie skolas ir nuolatinius finansinius įsipareigojimus (pvz., nuoma, mokesčiai už mokslą, gyvybės draudimo įmokos).
- Jūsų nuolatinių pajamų ir bendrų pajamų dydis, reguliariai gaunamos pajamos ir šių pajamų šaltiniai (pvz., darbo pajamos, pensinės pajamos, pajamos iš investicijų, pajamos už nuomą ir kt.).
- Sveikatos draudimo sutartys.
- Pensijos kaupimo sutartys.
- Informacija apie profesinę veiklą.
- Informacija apie Jūsų santuokinę padėtį.
- Informacija apie šeimines padėtis (tai gali daryti įtaką Jūsų finansinei padėčiai – pvz., gimus vaikui arba vaikui pradėjus studijuoti universitete).

Jūsų žinios ir patirtis. Informacija apie jūsų žinias apie finansų rinkas bei produktus ir investavimo patirtį gali būti surinkta užduodant klausimus apie:

- Jums žinomas paslaugas, sandorių ir finansinių produktų tipus.
- Jūsų anksčiau sudarytų sandorių pobūdį, dydį ir dažnumą.
- Jūsų išsilavinimą.
- Jūsų dabartinę arba ankstesnę profesinę veiklą.

Šie pateiktų klausimų sąrašai nėra baigtiniai. Įmonė gali paprašyti Jūsų pateikti ir kitą informaciją. Pagal įstatymus įmonės privalo gauti iš jūsų informaciją. Renkamos informacijos apimtis gali skirtis atsižvelgiant į kliento pobūdį, teiktinos paslaugos pobūdį bei mastą ir numatomo produkto ar sandorio rūšį, įskaitant to produkto ar sandorio sudėtingumą ir susijusią riziką.

Visada atminkite, kad Jūs pats turite būti suinteresuotas kuo išsamiau apibūdinti įmonei savo asmeninę padėtį ir investavimo tikslus. To reikia tam, kad įmonė turėtų visą būtiną informaciją, kuria remdamasi galėtų pateikti jums tinkamą rekomendaciją. Duomenų apsaugą reglamentuojantys teisės aktai užtikrina Jūsų asmens duomenų apsaugą ir privatumą.

Įmonė, teikianti investavimo rekomendacijų ar finansinių priemonių portfelio valdymo paslaugas, nesurinkusi arba negalėdama gauti informacijos, būtinos investicijų tinkamumui įvertinti, negali teikti rekomendacijos ar priimti sprendimų Jūsų vardu. Jums pateikus tik dalį informacijos arba neteisingą informaciją, bus įtakojama Jums teikiamos paslaugos kokybė.

Kokie klausimai Jums bus užduoti, jei neprašote investavimo rekomendacijos?

Jeigu norite investuoti nesinaudodamas investavimo rekomendacija ar portfelio valdymo paslauga, įmonė turės patikrinti produkto **tinkamumą (angl. appropriateness test)** Jums. Turėtumėte suprasti šios paslaugos esmę ir su ja susijusios rizikos lygį.

Įmonė, norėdama įvertinti produkto tinkamumą Jums, turės užduoti klausimus apie Jūsų žinias ir patirtį investavimo srityje. Jums pateikiami klausimai gali būti susiję su:

- Jums žinomų paslaugų ir produktų rūšimis.
- Jūsų anksčiau sudarytų sandorių pobūdžiu, dydžiu ir dažnumu.
- Jūsų išsilavinimu.
- Jūsų dabartine arba ankstesne profesine veikla.

Svarbu, kad suprastumėte, kad pagrindinis šių klausimų tikslas – įvertinti, ar turite būtiną patirtį ir žinias, kad galėtumėte suprasti konkrečios investicijos riziką.

Jeigu įmonė nustato, kad turite reikiamas žinias ir patirtį, jog suprastumėte visą galimą riziką, ji gali vykdyti Jūsų pasirinktą sandorį.

Priešingu atveju iš įmonės gausite pranešimą, kad siūlomas sandoris Jums netinkamas arba, kad įmonė turi nepakankamai informacijos, kad galėtų įvertinti sandorio tinkamumą. Jeigu primygtinai reikalaujate vis tiek sudaryti sandorį, tai darysite savo rizika.

Kokius klausimus turėtumėte užduoti sau ir įmonei?

Prieš priimant bet kokį investicinį sprendimą yra svarbu užduoti klausimus.

Nesibaiminkite ir atminkite, kad tai – Jūsų pinigai.

Įmonė privalo suteikti Jums būtiną informaciją, įskaitant informaciją apie paslaugų reglamentavimą ir paslaugas, kurias įmonei leidžiama teikti. Ši informacija skirta Jums padėti suprasti įmonės teikiamų paslaugų pobūdį, siūlomų produktų tipus ir su jais susijusią riziką. Nesivaržykite patikrinti šios informacijos. Jeigu kas nors neaišku arba ko nors nesuprantate arba manote, kad Jums reikia daugiau informacijos – paprašykite jos.

Užduokite klausimus, kurie padėtų Jums suprasti produktus ir su jais susijusią riziką

Investicinius sprendimus priimate Jūs pats, todėl turite būti tikras, kad suprantate su skirtingų tipų investicijomis susijusius privalumus, trūkumus ir su investicijomis susijusią riziką. Gausite informaciją apie produktų savybes, jiems būdingą riziką ir su jais susijusias išlaidas. Ši informacija apima, pavyzdžiui, su produktu susijusios rizikos apibūdinimą ir informaciją apie galimą produkto vertės svyravimą. Informacijos kiekis priklausys nuo produkto tipo, jo sudėtingumo ir rizikos pobūdžio.

Atminkite – visos investicijos susijusios su tam tikra rizika – prisiimant didesnę riziką didėja tikimybė prarasti dalį savo pradinės investicijos ar visą ją. Svarbu suprasti, į ką investuojate ir kaip įvairių rūšių investicijos priverčia Jūsų pinigus dirbti. Priklausomai nuo pasirinktų investicijų, jų rizika ir galima grąža gali gerokai skirtis.

Pasidomėkite apie įmokas, išlaidas ir mokesčius

Investavimo rekomendacijų teikimo ir portfelio valdymo paslaugos yra mokamos. Prieš pradėdami naudotis investavimo rekomendacijų teikimo ar portfelio valdymo paslaugomis paprašykite įmonės

pateikti informaciją apie taikomus su minėtomis paslaugomis susijusius mokesčius.

Labai svarbu suprasti, kaip įmonei sumokama už suteiktas paslaugas, todėl paprašykite įmonės, kad ji tai paaiškintų. Pavyzdžiui, ar ji gauna atlyginimą, komisinius ar kitą naudą iš įmonių, kurių produktus Jums rekomenduoja arba investuoja į juos Jūsų vardu. Tai taip pat padės Jums įvertinti įmonės nepriklausomumą teikiant investavimo rekomendacijas arba investuojant Jūsų vardu.

- Skirtingiems produktams tenka skirtingos išlaidos ir mokesčiai. Investuodamas į tam tikrus produktų, kaip, pavyzdžiui, akcijas ir obligacijas, Jūs paprastai turėsite sumokėti vienkartinį komisinį atlygį už produkto pirkimą ar pardavimą.
- Investicijų į tam tikrus produktus, kaip, pavyzdžiui, investicinius fondus, apmokestinimas susijęs su Jūsų veiksmis (išgijimu ar pardavimu), taip pat šioms investicijoms papildomai taikomi ir su produkto palaikymu susiję mokesčiai (valdymo, sėkmės ir pan.). Mokesčiai detalizuojami kiekvieno fondo prospekte, kurį turėtumėte perskaityti prieš investuodami.
- Be to, įmonės saugo investicinius produktus, todėl greičiausiai bus taikomi tam tikri papildomi mokesčiai – vadinamieji *saugojimo mokesčiai*. Šiuos mokesčius turėsite sumokėti Jūs.

Paprašykite informacijos apie įmonę

Įmonės turi turėti licenciją teikti paslaugas. Įmonės, neturinčios licencijos teikti investicines paslaugas ar vykdyti investicinę veiklą, neturi teisės užsiimti šia veikla.

Visada pasitikrinkite, ar įmonė turi licenciją teikti investicines paslaugas interneto svetainėje <http://www.esma.europa.eu/page/Investment-Firms> arba įmonės registruotos buveinės šalies nacionalinės priežiūros institucijos interneto svetainėje.

Informacija apie portfelio valdymą

Kreipdamiesi į įmonę dėl savo investicijų valdymo (portfelio valdymo), turėtumėte gauti informaciją apie portfelio valdymo tikslus, susijusios rizikos lygį, su portfeliu susijusius produktų ar sandorių tipus, investicijų vertinimo metodą bei Jūsų investicijų vertinimo periodiškumą. Taip pat turėtumėte pasiteirauti, kaip bus apskaičiuojami Jūsų portfelio valdymo rezultatai.

Teiraukitės apie savo investavimo rezultatus

Paprašykite pateikti informaciją apie investavimo ataskaitų periodiškumą ir turinį. Tai padės Jums geriau suprasti gautų ataskaitų turinį. Naudodamiesi įmonės paslaugomis, reguliariai prašykite atnaujinti informaciją apie Jūsų investicijų grąžą ir su įmone aptarkite, ar šios investicijos atitinka Jūsų lūkesčius ir tikslus. Ar šie investavimo rezultatai yra tokie, kokių tikėjotės?

Pasidomėkite įmonės pavedimų vykdymo politika

Vykdydama produktų pirkimą ar pardavimą, Jūsų įmonė privalo pasiekti geriausią Jums galimą rezultatą. Įmonės pavedimų vykdymo politikoje turi būti informacija apie įmonės pavedimų vykdymo vietas ir veiksnius, nulemiančius pavedimų vykdymo vietas pasirinkimą.

Pasidomėkite įmonės interesų konfliktų valdymo politika

Įmonės privalo veikti geriausiai Jūsų interesais. Todėl jos privalo turėti veiksmingas priemones, kurios padėtų išvengti neigiamo interesų konfliktų poveikio Jūsų interesams.

Kita informacija

Prieš investuojant Jums vertėtų išsiaiškinti ir savo galimybes apskusti įmonės veiksmus arba pareikalauti atlyginti žalą.

Informaciją apie taikomą investicijų draudimą ir klientų ginčų su įmonėmis tvarką galite rasti ESMA interneto svetainėje (<http://www.esma.europa.eu/content/Welcome-Investor-Corner>) ir FIN-NET interneto svetainėje (http://ec.europa.eu/internal_market/fin-net/index_en.htm).

Atminkite – teisės aktai reikalauja, kad visa įmonės teikiama informacija būtų teisinga, aiški ir neklaidinanti. Teikiant informaciją negali būti nuslepiama, sumenkinama ar neaiškiai pateikiama esminė informacija, aplinkybės ar išpėjimai. Jeigu nesuprantate Jums pateiktos informacijos, paprašykite papildomos informacijos.

Užsirašykite ir išsaugokite visą informaciją, gautą bendraujant su įmone, taip pat ir visus užduotus klausimus bei pateiktus atsakymus į juos. Taip pat užsirašykite ir saugokite informaciją apie savo priimtus sprendimus. Šie užrašai Jums padės tuo atveju, jeigu kils problemų dėl kurių norėsite pateikti skundą.

Apibendrinimas

Investuoti pradedame nuo investavimo pradžiamokslio. Prieš nuspręsdami, kaip investuoti savo pinigus, turite nusistatyti savo pagrindinius finansinius poreikius ir tikslus. Padėkite savo investicinei įmonei suprasti, kodėl norite investuoti, kokia Jūsų finansinė padėtis ir kokia Jūsų patirtis bei žinios investavimo srityje.

Nesvarbu, kiek turite pinigų, svarbu žinoti savo galimybes ir teises investavimo srityje. Visada atminkite, kad jei turite abejonių – reikia klausti.